CHET TILINI O'QITISH JARAYONIDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Muallif
Rustamov Dilshod Akbarovich
TDTU 3-sonli akademik litseyi

Kirish

Jahon miqyosida integratsiya jarayonlarining kuchayishi, xalqaro hamkorlikning kengayishi va axborot almashinuvining tezlashishi chet tillarni bilishni zamonaviy mutaxassis uchun zaruriy talabga aylantirmoqda. O'zbekiston Respublikasida chet tillarni o'qitish tizimini takomillashtirish davlat siyosati darajasidagi ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. Bu esa pedagogika fani oldiga chet tilini o'qitishning yangi, samarali va zamonaviy usullarini ishlab chiqish vazifasini qo'ymoqda.

Mazkur tezisning dolzarbligi shundaki, chet tilini o'qitishda qo'llanilayotgan an'anaviy grammatik-tarjima usuli o'quvchida amaliy nutq ko'nikmalarini yetarli darajada shakllantira olmayapti. Shu sababli pedagogikaning innovatsion yutuqlarini chet tili darslariga tatbiq etish, kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi — chet tilini o'qitish jarayonida qo'llaniladigan innovatsion pedagogik texnologiyalarning mohiyati va turlarini ochib berish, ularning til o'rgatish samaradorligiga ta'sirini tahlil qilish hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat: chet tili o'qitish metodikasidagi innovatsion yondashuvlarni ilmiy jihatdan yoritish; kommunikativ metod, loyihalar metodi va raqamli texnologiyalarning o'ziga xos xususiyatlarini tavsiflash; ularning amaliyotga tatbiq etilishidagi afzallik va muammolarni aniqlash; natijalarni umumlashtirib, takliflar shakllantirish.

Asosiy qism

Chet tilini o'qitishda pedagogik innovatsiyalarning joriy etilishi til o'rganish jarayonini nafaqat grammatik qoidalarni yodlashdan iborat mexanik faoliyat sifatida emas, balki tirik muloqot vositasini egallash jarayoni sifatida qayta qurishga xizmat qiladi. Zamonaviy metodika markazida kommunikativ yondashuv turadi, unga ko'ra til o'rgatishning asosiy maqsadi — o'quvchida real hayotiy vaziyatlarda erkin muloqot qila olish qobiliyatini shakllantirishdir.

Kommunikativ metod doirasida rolli o'yinlar, dialogik mashqlar, simulyatsiyalar va munozara mashg'ulotlari keng qo'llaniladi. Bunday mashg'ulotlarda o'quvchi tilni nazariy jihatdan o'rganish bilan bir qatorda, uni

amaliy vaziyatlarda qo'llash ko'nikmasini ham egallaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kommunikativ metod asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilarning og'zaki nutq faolligi an'anaviy darslarga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'ladi.

Loyihalar metodi chet tili darslarida ham samarali qo'llaniladi. O'quvchilar ma'lum bir mavzu bo'yicha tadqiqot o'tkazish, taqdimot tayyorlash yoki hikoya yaratish kabi topshiriqlarni chet tilida bajarish orqali nafaqat leksik boylikni oshiradi, balki fikrni izchil va mantiqiy bayon qilish ko'nikmasini ham rivojlantiradi. Bu usul, ayniqsa, yuqori bosqich o'quvchilari va til yo'nalishida ta'lim olayotgan talabalar uchun katta amaliy ahamiyatga ega.

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari chet tili o'qitish sifatini oshirishda alohida o'rin egallaydi. Elektron lug'atlar, til o'rganish uchun mo'ljallangan mobil ilovalar, video va audio materiallar, hamda onlayn platformalar orqali o'quvchi haqiqiy til muhitiga yaqinlashadi. Sun'iy intellektga asoslangan nutq tanish va talaffuzni tahlil qiluvchi dasturlar esa o'quvchiga o'z talaffuzini mustaqil nazorat qilish va takomillashtirish imkonini beradi. Bundan tashqari, video konferensiya vositalari orqali ona tili so'zlovchilari bilan jonli muloqot tashkil etish til o'rganish samaradorligini yanada oshiradi.

Interfaol taxta, multimedia taqdimotlar va autentik matnlar (gazeta maqolalari, badiiy asarlardan parchalar, filmlar) bilan ishlash ham chet tili darslarini jonli va qiziqarli tashkil etishga xizmat qiladi. Bunday vositalar orqali o'quvchi nafaqat tilni, balki o'sha til mansub bo'lgan xalqning madaniyati, an'analari va turmush tarzi bilan ham tanishadi, bu esa lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirishga yordam beradi.

Shuningdek, o'quvchilarning yosh va bilim darajasiga qarab tabaqalashtirilgan (differensial) yondashuvni qo'llash chet tili darslarining samaradorligini yanada oshiradi. Boshlang'ich bosqichda o'yin elementlariga asoslangan mashg'ulotlar, o'rta bosqichda kommunikativ va loyihaviy topshiriqlar, yuqori bosqichda esa tanqidiy fikrlashni rivojlantiruvchi munozara va tadqiqot ishlari ustunlik qilishi maqsadga muvofiqdir. Har bir bosqichda o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda materialni tanlash va metodlarni moslashtirish o'qitish sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalarni chet tili darslariga tatbiq etishda bir qator qiyinchiliklar ham uchraydi. Ba'zi ta'lim muassasalarida zamonaviy texnik vositalarning yetishmasligi, o'qituvchilarning raqamli vositalardan foydalanish bo'yicha yetarli malakaga ega emasligi, hamda katta sonli guruhlarda individual yondashuvni ta'minlashning murakkabligi kabi omillar samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bundan tashqari, ba'zi o'quvchilarda raqamli vositalarga haddan tashqari bog'lanib qolish natijasida

jonli muloqot ko'nikmalarining sustlashish xavfi ham mavjud, shu sababli an'anaviy va zamonaviy usullarni muvozanatli tarzda uyg'unlashtirish zarur.

Xorijiy tajribaga nazar tashlansa, Yevropa Kengashi tomonidan ishlab chiqilgan Umumyevropa til kompetensiyalari tizimi (CEFR) chet tili o'qitishni standartlashtirish va baholashda muhim yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu tizim asosida tuzilgan o'quv dasturlari kommunikativ kompetensiyaga alohida e'tibor qaratadi va o'quvchining tilni amaliy qo'llash darajasini asosiy mezon sifatida belgilaydi. O'zbekiston ta'lim tizimida ham ushbu xalqaro standartlarni mahalliy sharoitga moslashtirgan holda joriy etish chet tili o'qitish sifatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Chet tili o'qitishda baholash tizimini takomillashtirish ham muhim vazifalardan biri hisoblanadi. An'anaviy yozma test topshiriqlaridan tashqari, og'zaki nutq ko'nikmalarini baholovchi amaliy topshiriqlar, portfolio usuli va o'z-o'zini baholash mexanizmlarini joriy etish o'quvchining haqiqiy til kompetensiyasini to'liqroq aks ettiradi. Bundan tashqari, o'qituvchi tomonidan muntazam teskari aloqa (feedback) berish o'quvchining xato ustida ishlash va o'z bilim darajasini oshirish jarayonini tezlashtiradi. Guruhli va juftlikda ishlash shakllari, shuningdek darsdan tashqari til klublari va til almashinuv dasturlarini tashkil etish ham o'quvchining amaliy nutq faoliyatini kengaytirish uchun samarali vositalar hisoblanadi.

Xulosa

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, chet tilini o'qitish jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quvchining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishning eng samarali yo'llaridan biridir. Kommunikativ metod, loyihalar metodi va zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalarining uyg'unlashtirilgan holda qo'llanilishi til o'rganish jarayonini jonli, qiziqarli va amaliyotga yo'naltirilgan tarzda tashkil etish imkonini beradi.

Innovatsion texnologiyalarning samaradorligini ta'minlash uchun o'qituvchilarning kasbiy malakasini muntazam oshirib borish, ta'lim muassasalarini zamonaviy raqamli vositalar bilan jihozlash, hamda xalqaro tajribani mahalliy sharoitga moslashtirgan holda joriy etish zarur. Shu bilan birga, raqamli vositalar bilan jonli muloqot mashg'ulotlari o'rtasida muvozanatni saqlash muhim shart hisoblanadi.

Kelgusida ushbu mavzu doirasida sun'iy intellektga asoslangan til o'rganish ilovalarining samaradorligini amaliy tadqiqotlar orqali chuqurroq o'rganish, shuningdek turli yosh guruhlari uchun innovatsion metodlarning qiyosiy tahlilini o'tkazish istiqbolli yo'nalish hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Chet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
2. Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. Musayeva Z.O. Xorijiy til o'qitishda innovatsion metodlar. — Toshkent, 2021.
4. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Ta'lim va tarbiyada innovatsion texnologiyalar. — Toshkent, 2021.
5. Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). — Council of Europe, 2020.